

Torsdagen den 5 maj

Kl. 12.00

*Meddelande om
interpellationssvar*

§ 1 Justerades protokollen för den 27 april.

*Om anpassning av
enkronorsmynten
till automathandeln*

§ 2 Meddelande om interpellationssvar

*1976/77:130 om hänsyn till det lokala sysselsättningsläget vid prövning av
upphandlingsfrågor*

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Jag vill meddela att interpellationen nr 130 av herr Jonasson om hänsyn till det lokala sysselsättningsläget vid prövning av upphandlingsfrågor, vilken överlämnats till mig för besvarande, inte kommer att kunna besvaras inom den föreskrivna tiden. Jag avser att samråda med herr Jonasson om tidpunkten för besvarandet av interpellationen.

§ 3 Om anpassning av enkronorsmynten till automathandeln

Herr ekonomiministern BOHMAN erhöll ordet för att besvara herr Johanssons i Skärstad (c) den 16 mars anmälda fråga, 1976/77:324, till herr budgetministern, och anförde:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad har frågat budgetministern om vilka initiativ han ämnar ta för att komma till rätta med de orimliga effekterna för automathandeln i anledning av de nya enkronorna. Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som har att besvara frågan.

Enligt herr Johansson passar inte de nya enkronorna för handel i automater. Automatägarna skulle därför planera att bygga om automaterna, vilket måste vara en mycket orationell följd av att mynten enligt herr Johansson har tillverkats på ett mindre tillfredsställande sätt.

Myntens metallinnehåll, vikt, diameter och prägel bestäms av regeringen, medan tjockleken bestäms av myntverket. Fr. o. m. slutet av år 1976 präglas nya enkronor med konung Carl XVI Gustafs bild. För de nya enkronorna gäller samma krav i fråga om metallinnehåll, vikt och dimensioner som för de äldre enkronorna. De skall sålunda liksom hittills ha en diameter om 25 mm och en tjocklek av 1,88 mm. I båda hänseendena gäller en toleransgräns uppåt eller nedåt av 0,08 mm.

Enligt uppgift från myntverket tillverkades de äldre enkronemynten med en tjocklek som i regel låg i det undre toleransområdet, medan de nya enkronorna särskilt i början av tillverkningen låg inom det övre toleransområdet. Myntverket siktar givetvis på att inom toleransgrän-

Torsdagen den
5 maj 1977

*Om anpassning av
enkronorsmynten
till automathandeln*

serna komma så nära det nominella måttet för tjockleken som möjligt och har nu undan för undan kunnat närma sig detta.

Om en myntautomat har ställts in efter mynt som råkat vara slitna, kan det inträffa att nya mynt inte går att använda i apparaten. Försäljningsautomater, växelgivare och liknande utrustning bör givetvis anpassas både till den övre och till den nedre toleransgränsen för myntens dimensioner.

Myntverket följer givetvis utvecklingen för att i samförstånd med automatägarna komma till rätta med eventuella problem. Det är emellertid endast några få automatföretag som har anmält till verket att nya enkronor inte passar i vissa automater. Några erinringar har icke framförts från vare sig postverket eller televerket. Inom ett av automatföretagen var man medveten om att mekanismerna i automaterna var alltför snålt inställda. I de allra flesta fall torde sådana automater kunna justeras utan större besvär eller kostnad.

Vad jag nu har sagt visar att de nya enkronorna inte skall behöva leda till att automatägarna måste bygga om sina automater eller vidta andra ingripande åtgärder. Det finns därför enligt min mening inte anledning till något ingripande från regeringens sida.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga.

Vi har alltså fått nya mynt, försedda med den nuvarande kungens bild, och det har jag noterat med intresse. Men det väckte inte så litet förvåning när man märkte, att tjockleken på de nya mynten inte var densamma som på de gamla. Det har förekommit flera tidningsartiklar, bl. a. från Jönköping, med uppgifter om att parkeringsautomaterna inte tagit emot de nya kronorna, och det har också redovisats siffror på vad det skulle kosta att göra om automaterna, så att de skulle passa för de nya mynten, och det var ingen liten summa.

Jag kan också nämna att jag häromdagen blev tillfrågad uppe på klubb- rumshyllan om jag hade några av de gamla kronorna, eftersom de nya inte gick att använda i automaterna där. Det är förvånansvärt att myntverket med den teknik som man har till förfogande inte kan göra nya enkronorsmynt med rätt tjocklek. Jag kan inte minnas att vi har haft några motsvarande problem tidigare. Jag tycker att det inte borde vara svårt för myntverket att göra enkronorsmynt med en tjocklek som ligger mellan det undre och det övre toleransområdet. Vi vet att det alltid är risk för fusk och att man därför måste vara noga med automaterna, och jag tycker att myntverket skulle ha tagit hänsyn till detta.

Jag vill ställa en ytterligare fråga. Myntverket har präglat en upplaga av de nya enkronorsmynten med årtalet 1976. Man måste redan när man hade släppt ut den upplagan ha blivit medveten om att de här svårigheterna fanns. Nu har det kommit en upplaga med årtalet 1977. Det skulle vara intressant att veta om man vid framställningen av denna har tagit hänsyn till de besvärligheter som förekommit. Det är ju inte

bara automatägarna som får problem. Det är även besvärligt för den enskilde individen när han finner, att de enkronorsmynt han har inte är gångbara. Jag tycker inte att vi skulle behöva uppleva sådant i vår tid.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om polisens samarbete med allmänheten

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara fröken *Hjelmströms* (vpk) den 19 april anmälda fråga, 1976/77:388, och anförde:

Herr talman! Fröken *Hjelmström* har – med hänvisning till en händelse som inträffat i Umeå – frågat mig om jag anser att det som hänt där är förenligt med de demokratiska traditioner som anses gälla i Sverige och om det är i överensstämmelse med den uttalade målsättningen att polisen skall främja ett gott samarbete med allmänheten.

Enligt 2 § i polisinstruktionen skall polisen upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Det åligger härvid polisen att bl. a. vidta de åtgärder som behövs när den allmänna ordningen och säkerheten har kränkts.

Jag har låtit inhämta uppgifter från polisstyrelsen i Umeå polisdistrikt om den händelse som åsyftas med fröken *Hjelmströms* fråga. Enligt de upplysningar som erhållits ingrep polisedningen efter framställning från företrädare för bl. a. kommunens centrala byggnadskommitté och vederbörande entreprenör. Man begärde att polisen skulle lämna skydd för att arbetet med markplanering, framför allt skogsröjning, skulle kunna utföras.

Det inträffade är nu föremål för justitieombudsmannens prövning. Man kan räkna med att händelseförloppet härigenom blir allsidigt belyst. Mot denna bakgrund anser jag att jag inte i dag bör uttala mig vidare i saken.

Fröken *HJELMSTRÖM* (vpk):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på min fråga. Det är emellertid synnerligen undanlidande.

Händelserna i Ålidhem innebär en bankruttförklaring av demokratiska principer. Kommunalpolitikerna vägrar att ta hänsyn till den lokala opinionen. Alla partier i fullmäktige – utom vpk – satte sig över vad en majoritet av befolkningen i Ålidhem ansåg. Redan detta är en oerhörd nonchalans mot folkviljan. Ovanpå detta kommer så polisaktionen. Poliserna från tre län kommenderas ut. 189 poliserna med batonger, pistoler och kravallstaket går till angrepp mot en fredlig demonstration med många barn. Polismästaren i Umeå anklagar de demonstrerande för upplopp och uppvigling. Demonstranterna avfotograferas av en polisman som sedan offentligt förklarar att skälet till detta är att fotona kan vara "bra att ha för framtida bruk". Barn omhändertas enligt LTO-lagen utan att föräldrarna underrättas.

Torsdagen den
5 maj 1977

*Om vissa åtgärder
för att bistå
föräldrar till
utvecklingsstörda
barn*

Och nu utbryter panik bland fullmäktigeledamöterna. Först vill ingen ta på sig ansvaret för aktionen, utan polismästaren förklarar att han ensam står för den. Är det möjligt, så innebär det de facto att vi redan har en stat i staten. Det innebär att politiska beslut aldrig kan omprövas utan att vi riskerar att polisen dessförinnan ryckt ut och med våld drivit igenom ett kanske felaktigt beslut. Det framkom senare och framgår av justitieministerns svar att centrala byggnadsnämnden varit i kontakt med polisen. Men fortfarande hävdas på sin höjd att aktionen är olycklig. Den är, herr talman, inte bara olycklig, den är ett brott mot alla de demokratiska principer man säger sig vilja hävda i detta land. Den är ett brott mot skolans målsättning att uppfostra eleverna till självständiga kritiskt tänkande människor med intresse för omvärlden.

Justitieministern hänvisar till en kommande JO-prövning. Men justitieministern måste väl ändå kunna principiellt uttala sig i rättssäkerhetsfrågor av vitalt intresse för invånarna i landet. Jag vill därför ställa följdfrågor till justitieministern:

Har polisen sådana befogenheter att den med våld kan föregripa en omprövning av politiskt fattade beslut?

Anser justitieministern det förenligt med åsiktsfriheten att demonstranter avfotograferas?

Anser justitieministern att händelserna är förenliga med grundskolans målsättning?

Anser justitieministern att de åtal för uppvigling och upplopp som nu föreligger är förenliga med svensk rättspraxis?

Bör verkligen LTO-lagen användas för att omhänderta demonstranter på det sätt som här skett?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om vissa åtgärder för att bistå föräldrar till utvecklingsstörda barn

Herr socialministern GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara herr Börjessons i Falköping (c) den 16 mars anmälda interpellation, 1976/77:117, till fru statsrådet Troedsson, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat statsrådet Troedsson om hon är villig medverka till att man inom landstingen allmänt anordnar arbetsteam som kan bistå föräldrar till utvecklingsstörda barn och genom kontinuerlig kontakt bidra till en så harmonisk och positiv utveckling som möjligt för dessa föräldrar och barn.

Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som har att besvara interpellationen.

Psykiskt utvecklingsstörda och andra handikappade barns möjligheter att under uppväxttiden och senare i livet integreras i samhället och få samma villkor som andra barn är beroende av att deras föräldrar får

samhällets stöd i skilda former. Föräldrarna behöver t. ex. information om barnets skada och dess följder. De behöver också utbildning, som anpassas efter barnets förhållanden, för att kunna främja dess personlighetsutveckling.

Den första informationen till föräldrar som har fått ett psykiskt utvecklingsstört barn har en grundläggande betydelse. Innehållet i och formerna för sådan information behandlas i den av socialstyrelsen helt nyligen utgivna skriften *Barnet ni fått*. Den ingår i serien Socialstyrelsen anser.

Den fortlöpande informationen till föräldrarna har till främsta uppgift att hjälpa dem att planera och genomföra träningen och övriga insatser för sitt barn. Sådan information och därmed sammanhängande verksamhet är en del av hemmavården inom omsorgerna. Socialstyrelsen har i november 1974 utfärdat råd och anvisningar om hemmavård för psykiskt utvecklingsstörda. Däri framhålls angelägenheten av att personalinsatserna inom denna vårdform ges en rationell och ändamålsenlig organisation. Den personal som behövs för vården bör därför bilda ett hemmavårdslag med uppgift att planera och följa vårdinsatserna. Laget bör bestå av kurator, arbetsterapeut, lekotekarie, logoped, lärare, psykolog och sjukgymnast. I laget kan även ingå t. ex. distriktssköterska eller sjuksköterska vid barnavårdscentral. Eftersom föräldrarna i praktiken svarar för den vardagliga träningen av barnen, särskilt de mindre barnen, är det angeläget att laget har fortlöpande samarbete med dem.

Hemmavårdens andel av omsorgerna har hittills haft förhållandevis ringa omfattning. Insatserna i hemmen har framför allt gjorts inom ramen för undervisning. Det är svårt att förutsäga behovet av hemmavård inom de framtida omsorgerna. Socialstyrelsen räknar dock med att det behövs en ökning av verksamheten för barn under sju års ålder.

Frågor om föräldrautbildning behandlas i barnomsorgsgruppens pågående arbete. Gruppen ägnar därvid särskild uppmärksamhet åt utbildning för föräldrar till handikappade barn. För föräldrar till bl. a. utvecklingsstörda ordnade gruppen nyligen en speciell konferens.

Jag vill i sammanhanget nämna att jag avser att inhämta regeringens medgivande att tillkalla en särskild parlamentarisk kommitté för utredning av omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda m. m. Direktiv för kommittén avses bli fastställda i maj 1977.

För att vi skall få synpunkter på direktivens utformning har en promemoria i ärendet, som sammanställts inom socialdepartementet, tillställts en rad intressenter, bland dem samtliga omsorgsstyrelser och Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna (FUB). Jag anser det naturligt att frågan om behovet av en utveckling av biståndet till föräldrarna inom ramen för hemmavården eller på annat sätt beaktas vid en sådan utredning på omsorgsområdet.

Nr 125

Torsdagen den
5 maj 1977

*Om vissa åtgärder
för att bistå
föräldrar till
utvecklingsstörda
barn*

Torsdagen den
5 maj 1977

*Om vissa åtgärder
för att bistå
föräldrar till
utvecklingsstörda
barn*

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation.

Då jag anser att föräldrarnas roll när det gäller psykiskt handikappade barn kommit att bli åsidosatt är jag tacksam för att socialministern betraktar frågan som mycket viktig. De utvecklingsstörda skall kunna integreras i samhället och få samma villkor som andra barn. Föräldrarnas stöd i dessa sammanhang måste vara ovärderligt. Då måste de också få den nödvändiga hjälpen från samhällets sida för att klara sin uppgift. Jag är uppriktigt glad över socialministerns positiva inställning härvidlag.

Jag noterar det också som mycket positivt att socialministern i sitt svar så utförligt uppehåller sig vid *informationen* till föräldrarna. Det är där som det enligt min mening har brustit. Detta har försvårat många föräldrars möjligheter att ge sina handikappade barn den hjälp som dessa behöver.

Socialstyrelsens anvisningar angående hemmavården i dessa avseenden har enligt min mening inte nått ut i den utsträckning som hade varit önskvärt. Vad socialministern nämner om hemmavårdslag, som skall planera och följa vårdinsatserna, låter mycket bra – förhoppningsvis kan dessa lag också bildas vid t. ex. våra sjukvårdsinrättningar. De har haft ringa omfattning hittills, vilket är beklagligt, då eftersläpningen på området är mycket stor. På många håll finns över huvud taget ingen hjälp alls att få för föräldrar till psykiskt handikappade barns utbildning. Jag skulle önska att de insatser på området som socialministern nämner skulle få en större spridning. Från ekonomisk synpunkt torde dessa insatser inte bli alltför betungande, och såvitt jag vet finns hos många vårdintresserade personer en utpräglad strävan att få göra mer för föräldrar som har utvecklingsstörda barn. Och det är inte bara för föräldrarnas egen skull som detta intresse finns – vårdpersonalen är också synnerligen mån om att se till barnens bästa.

I sitt svar säger socialministern att hemmavårdens andel av omsorgerna hittills framför allt bestått av undervisning. Vidare nämns i svaret att föräldrautbildning ägnas särskilt intresse i barnomsorgens pågående arbete, speciellt när det gäller handikappade barn. Jag noterar detta med allra största tillfredsställelse.

Herr talman! Jag skulle i detta sammanhang vilja ta upp en skrivelse från Sveriges dövas riksförbund liksom från Riksförbundet för döva och hörselskadade barns målsmän. Även om jag inte har berört denna skrivelse i min interpellation, tycker jag att den hör hemma i det här sammanhanget. Bl. a. krävs att särskilda resurser skall ställas till förfogande av samhället för att underlätta det döva eller gravt hörselskadade barnets kommunikationshandikapp. Nämnda förbund anhåller om stöd för sina krav hos socialdepartementet. Man anser bl. a. att speciella föräldrakurser på 14 dagar behöver anordnas årligen från det år hörselhandikappet upptäcks tills barnet avslutar sin obligatoriska skolgång.

Jag skulle vilja vädja till herr socialministern att han hör sammar dessa

*Om vissa åtgärder
för att bistå
föräldrar till
utvecklingsstörda
barn*

önskemål, inte minst när det gäller att ge föräldrarna det nödvändiga stödet för att hjälpa sina hörselskadade eller döva barn. Många föräldrar ställs inför utomordentligt svåra situationer när det upptäcks att deras barn är hörselskadat. En omedelbar hjälp kan vara av ovärderlig betydelse även i dessa sammanhang.

Från nämnda förbunds sida har man värdjat om bidrag till kurser i föräldrautbildning när det gäller de döva och hörselskadade. Jag vill fråga socialministern: Är inte dessa pengar väl använda? Kan man inte tänka sig att ställa dylika medel till förfogande? Jag vore tacksam, om socialministern kunde ge sin syn även på denna, som jag ser det, mycket angelägna fråga.

Jag tror över huvud taget, herr talman, att föräldrarnas roll när det gäller handikappade barn borde mer än vad som nu sker diskuteras och åtgärdas. Av socialministerns svar framgår visserligen att man börjat uppmärksamma de här problemen, men samtidigt ger han till känna att verkliga kraftåtgärder ännu inte kunnat vidtas. Min uppfattning är att föräldrarna spelar en avgörande roll i dessa sammanhang och att de också måste få all tänkbar hjälp från samhällets sida för att klara den mycket svåra uppgift som de ställs inför.

Jag vill, herr talman, trots att jag är mycket nöjd med det svar som jag har erhållit på min interpellation, ännu en gång fråga socialministern, om han är villig medverka till att större insatser görs på detta område.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Det är väsentliga frågeställningar som herr Börjesson i Falköping tar upp i slutet av sitt anförande.

När det gäller gruppen utvecklingsstörda har det under den tid omsorgslagen har verkat – alltså från den 1 juli 1968 fram till nu – hänt ganska mycket, tack vare den lagens tillkomst. Därmed vill jag inte ha sagt att vi är färdiga. Just det som vi här har diskuterat, nämligen en ökad satsning på föräldrautbildning och föräldrastöd, är nödvändigt för att vi skall kunna klara en bättre hemmavård. Det är föräldrarna som behöver dessa stödfunktioner under hela tiden. Jag hoppas att vi skall kunna utöka denna verksamhet. Det skall bli intressant att se, när vi får in svaren från omsorgsstyrelserna och FUB, vilka synpunkter man har på utformningen av direktiven. Det finns ett stort engagemang för detta, och jag är personligen mycket intresserad av det.

Den andra frågan som herr Börjesson i Falköping tog upp gällde den skrivelse som vi har fått från Sveriges dövas riksförbund. Den har helt nyligen kommit till departementet. Jag är angelägen att säga att det som herr Börjesson här tar upp är mycket kraftigt understruket i den proposition som har lämnats den här våren och som grundar sig på betänkandet Kultur åt alla. Utifrån den propositionen och barnomsorgsgruppens arbete tror jag att vi skall nå ett resultat som ligger nära det som herr Börjesson här har efterlyst.

Torsdagen den
5 maj 1977

*Om vissa åtgärder
för att bistå
föräldrar till
utvecklingsstörda
barn*

Att i dag ta ställning i den konkreta frågan, som herr Börjesson vill, har jag ingen möjlighet att göra.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Allra först vill jag tacka för det kompletterande svar jag har erhållit. Jag begär inte att socialministern skall ta ställning till det konkreta förslag som här har framförts från Sveriges dövas riksförbund och Riksförbundet för döva och hörselskadade barns målsmän. Jag tog upp frågan därför att jag vid de kontakter jag har haft med föräldrar som har inte bara utvecklingsstörda barn utan också barn som är döva eller mycket gravt hörselskadade har fått det intrycket att de är i stort behov av undervisning och information.

Att få ett utvecklingsstört barn eller ett barn som är dövt eller gravt hörselskadat måste vara en oerhört svår upplevelse för föräldrarna. De flesta av föräldrarna bör så snabbt som möjligt få hjälp att bearbeta sin situation. Tyvärr – och det är väl ingenting att sticka under stol med – har de flesta sjukhus ännu inte möjlighet att erbjuda den hjälp som det här kan bli fråga om. Utbildning i hur föräldrarna skall bete sig när det gäller vården av dessa barn är nödvändig. Utbildningen måste naturligtvis också paras med information. En föräldrautbildning för dessa föräldrar är absolut nödvändig om man skall kunna tillvarata barnens bästa och göra deras livssituation bättre.

Det har hänt mycket, säger socialministern, under de senaste åren, sedan vi fick vår omsorgslag. Det är riktigt, men det återstår ganska mycket, herr socialminister. Det gäller naturligtvis för oss att påverka utvecklingen ur olika aspekter.

Jag har också tagit del av den kulturproposition, grundad på betänkandet Kultur åt alla, som vi inom kort kommer att behandla här i riksdagen. Också den innebär ett framsteg för de grupper i samhället som vi måste se till att hjälpa – de handikappade. Vår målsättning måste ju vara att skapa ett handikappinriktat samhälle, ett samhälle inriktat för alla medborgare. Den målsättningen är vi överens om.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag är helt överens med herr Börjesson om den målsättningen, och den uppnår vi delvis genom ekonomiska insatser på olika områden – utbildning, information osv. En annan viktig del som inte har med ekonomi att göra men som är oerhört viktig är våra attityder till de handikappade. Under en tioårsperiod har det skett en väsentlig förbättring i det fallet, men väldigt mycket återstår att göra även där.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag vill kraftigt understryka att det har skett en förändring, men det återstår, herr socialminister, en bit på vägen till den attitydförändring som vi är överens om måste till för att dessa människor inte skall känna sig diskriminerade. Jag är mycket tacksam att vi kommit

in på det här problemet. En attitydförändring kan vi medverka till både i detta hus och utanför detsamma.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Meddelande om interpellationssvar

1976/77:131 om jordbruksutbildningen i gymnasieskolan

Fru statsrådet MOGÅRD:

Herr talman! Jag har att meddela att jag inte är i tillfälle att besvara en interpellation om jordbruksutbildningen i gymnasieskolan av herr Ols-son i Sösdala inom föreskriven tid. Jag avser att besvara interpellationen den 23 maj.

§ 7 Om hemteknisk utbildning som behörighetsgrund för barnskötarutbildning

Fru statsrådet MOGÅRD erhöll ordet för att besvara fröken *Pehrsson* (c) den 22 april anmälda fråga, 1976/77:399, till herr utbildningsministern, och anförde:

Herr talman! Fröken *Pehrsson* har frågat chefen för utbildningsdepartementet om han är beredd att medverka till att ändra reglerna så att hemteknisk utbildning ger behörighet till barnskötarutbildning också fortsättningsvis. Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som har att besvara frågan.

De barnskötarutbildningar om en eller två terminer som det här är fråga om är i första hand avsedda och därmed upplagda för vuxna sökande med praktisk erfarenhet av arbete med barn. För tillträde krävs därför att den sökande har fyllt 20 år.

Övergångsvis t. o. m. höstterminen 1977 gäller att sökande med hemteknisk kurs kan antas det år den sökande fyller 18 år. Fröken *Pehrsson* fråga gäller om jag är beredd att låta denna övergångsbestämmelse gälla även fortsättningsvis.

Med hänsyn till det sätt på vilket barnskötarkurserna är upplagda är jag inte beredd att föreslå någon förlängning av bestämmelsens giltighet. Hemtekniska kurser tillmäts dock meritvärde vid bedömning av de sökande. Detta förhållande kommer självfallet att bestå.

Jag delar fröken *Pehrsson* syn på värdet av hemteknisk utbildning och jag vill i sammanhanget peka på att hemteknisk kurs är ett krav för tillträde till t. ex. vissa utbildningar framför allt inom storhushålls-området och då ofta som ett något högre värderat alternativ till praktik inom området.

Nr 125

Torsdagen den
5 maj 1977

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om hemteknisk
utbildning som
behörighetsgrund
för barnskötarut-
bildning*

Torsdagen den
5 maj 1977

*Om hemteknisk
utbildning som
behörighetsgrund
för barnskötarut-
bildning*

Fröken PEHRSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Mogård för svaret på min fråga.

Anledningen till frågan var den osäkerhet som många ungdomar känner efter regeringsbeslutet 1975 om att hemteknisk kurs inte vidare kan ge behörighet till barnskötarutbildning efter vårterminen 1977. Fru Mogård har sedan meddelat att regeringen beslutat att sökande efter avslutad vårtermin 1977 också skall få behörighet för denna utbildning. Jag beklagar att statsrådet Mogård inte är villig att förlänga dessa övergångsbestämmelser. Det hade varit värdefullt om de hade gällt t. v.

Det finns väldigt många anledningar till att dagens ungdomar söker sig till den konsumtionsutbildning eller hemtekniska kurs som exempelvis lanthushållsskolorna bedriver. Det kan vara att ungdomarna är osäkra i fråga om sitt yrkesval och vill ha en betänketid innan de söker in till gymnasieskolans linjer. Det kan också vara att kurserna ger grundläggande kunskaper för arbetsuppgifter i såväl hem och hushåll som i service- och produktionsyrken. Den här utbildningen ger kunskaper som alla har behov och nytta av i framtiden. Det kan vara att ungdomarna är skol- och läströtta. De behöver kanske byta hemmiljö och lära sig jobba med händerna.

Internatet som skolform är också ett första steg ut i samhället – ett samhälle som ställer hårda krav på dagens ungdomar – och det är viktigt att det här första steget inte blir alltför svårt.

Det är viktigt att man kan behålla den här utbildningen därför att det är så många ungdomar som har behov av den och som mot den bakgrund som jag här har skisserat önskar utbildningen. Det är också ytterligt angeläget att ungdomarna genom dessa kurser får behörighet till vidare utbildning. Det är därför jag har ställt min fråga, och jag noterar att statsrådet har samma positiva syn som jag på värdet av hemteknisk utbildning.

Fru statsrådet MOGÅRD:

Herr talman! Ja, fröken Pehrsson, jag anser som jag har sagt att hemteknisk utbildning är värdefull och att flera borde få del av de kunskaper som där förmedlas. Som fröken Pehrsson säkert förstår är jag inte obekant med den oro som man på många håll känner för den hemtekniska utbildningen.

Vad jag i mitt svar ville påpeka var att den tendens mot vikande intresse för det slaget av utbildning, som jag naturligtvis också känner till, torde vara föranledd av en missuppfattning, och den missuppfattningen kan vi väl hjälpas åt att ta död på, fröken Pehrsson.

Fröken PEHRSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för det senaste svaret. Det var ännu mer positivt än det tidigare, och jag är glad om jag kan hjälpa till att föra vidare den positiva uppfattning som statsrådet har i den här frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om rekryteringen till utbildning i naturvetenskapliga ämnen

Nr 125

Torsdagen den
5 maj 1977

Fru statsrådet MOGÅRD erhöll ordet för att besvara herr *Richardsons* (fp) den 11 mars anmälda interpellation, 1976/77:116, och anförde:

Herr talman! Herr Richardson har frågat mig dels vilka åtgärder som har vidtagits för att bland grundskolans elever skapa intresse för naturvetenskapliga studier och för att göra eleverna väl förberedda för sådana studier i gymnasieskolan, dels vilka åtgärder som har vidtagits för att befrämja gymnasieskoleelevernas studier i naturvetenskapliga ämnen och vilket resultatet av dessa åtgärder blivit, dels också vilken effekt på rekryteringen till naturvetenskapliga studier i gymnasieskolan som ett permanentande av det s. k. naturvetenskapliga basåret kan tänkas få.

*Om rekryteringen
till utbildning i
naturvetenskapliga
ämnen*

Låt mig inledningsvis få lämna några bakgrundsfakta.

Antalet elever på den naturvetenskapliga linjen (N-linjen) har under perioden 1971–1976 sjunkit med ca 2 900 eller 28 %. En uppbromsning av nedgången har dock skett. Elevantalet på fyraårig teknisk linje (T-linjen) har under samma period ökat. Det sammanlagda antalet elever i årskurs I på N- och T-linjerna har därför varit så gott som oförändrat, ca 14 500, under de senaste tre åren.

Elevintresset för linjerna inom den naturvetenskapliga-tekniska sektorn (inkl. yrkesinriktade linjer) i gymnasieskolan har varit tämligen konstant och ca 45 % av eleverna har gått till dessa linjer under hela 1970-talet. Dessutom har vårdlinjen, som redovisas inom den humanistisk-samhällsvetenskapliga sektorn men vars innehåll har en starkt naturvetenskaplig prägel, ökat till 9 %, ca 7 000 elever, läsåret 1976/77.

Den största förändringen av elevintresset under perioden 1971–1976 har varit en förskjutning från teoretiska till yrkesinriktade linjer. Eleverna har således valt andra studievägar inom den naturvetenskapliga-tekniska sektorn. N- och T-linjerna, de linjer som ger särskild behörighet till högre teknisk och naturvetenskaplig utbildning, har sammanlagt minskat sin andel av sektorn från 21 % till 18 % under perioden. På N-linjen har antalet pojkar minskat, medan andelen flickor har ökat och nu uppgår till 43 % i årskurs I.

För pojkarnas del innebär förändringarna framför allt en ökning på de verkstadstekniska och el-teletekniska linjerna. Elevantalet har dock ökat på samtliga yrkestekniska linjer.

Överströmningen från teoretiska till yrkesinriktade linjer inom sektorn innebär att antalet pojkar som direkt efter gymnasieskolan kan fortsätta till högre tekniska och naturvetenskapliga studier har minskat. Rekryteringen av studerande har därmed minskat till vissa högre utbildningar som t. ex. tekniska högskolor och universitetens grundutbildning i fysik och matematik.

Regeringen anser det oroväckande att elevtillströmningen till naturvetenskaplig utbildning på olika nivåer är så låg. På sikt kan nämligen tillgodoseendet av vårt behov av naturvetare och tekniker av olika slag

*Om rekryteringen
till utbildning i
naturvetenskapliga
ämnen*

äventyras. Utifrån tidigare diskussioner i frågan är jag övertygad om att det råder enighet i riksdagen om att rekryteringen till dessa utbildningar behöver förbättras.

Låt mig nu övergå till herr Richardsons första fråga, som avser vidtagna åtgärder inom grundskolan.

För att stimulera och utveckla elevernas naturliga intresse för naturvetenskapliga ämnen är såväl innehåll som arbetsformer i undervisningen väsentliga. Vid införandet av Läroplan för grundskolan 1969 (Lgr 69) ökade timtalet i naturkunskap för mellanstadiet. Härigenom ökade utrymmet för en experimentell undervisning. För låg- och mellanstadiets naturvetenskapliga undervisning har SÖ just avslutat ett forsknings- och utvecklingsprojekt. Inom SÖ pågår arbete bl. a. med försöksverksamhet för att stimulera spridningen av detta och andra utvecklingsprojekt för låg- och mellanstadiet.

Undervisningstiden i naturorienterande ämnen på högstadiet minskade vid införandet av Lgr 69. Man hade hoppats att vinna i effektivitet genom en mer integrerad undervisning i dessa ämnen. Undersökningar visar dock att en integrerad undervisning inte har kunnat genomföras i det stora flertalet skolor. Forskningsarbete pågår i syfte att förbättra situationen. En fortbildning av klasslärare och ämneslärare i berörda ämnen planeras.

Minskningen av tiden för de naturorienterande ämnena hade samband med att man skulle bereda utrymme för fritt valt arbete med två veckotimmar i varje årskurs på högstadiet. Många elever väljer dock nu inom fritt valt arbete aktiviteter med anknytning till naturvetenskap och teknik.

I den pågående läroplansöversynen för grundskolan beaktas särskilt problem som gäller undervisningen i naturorienterande ämnen och teknik. På sikt tror jag att rekryteringen till de naturvetenskapliga linjerna skulle stimuleras om de praktiska inslagen i undervisningen ökades. Det är väsentligt att eleverna ges möjlighet att på det sättet tillämpa de teoretiska kunskaperna i praktiken. Ett sådant undervisningssätt bör också öka intresset för de mer teoretiska delarna av undervisningen. Det är min förhoppning att det pågående arbetet med översynen av grundskolans läroplan bl. a. skall leda till detta.

Beträffande åtgärder som har vidtagits för att befrämja elevernas studier i naturvetenskapliga ämnen i gymnasieskolan vill jag anföra följande.

SÖ har i sitt läroplansarbete i matematik och naturvetenskapliga ämnen strävat efter att genomföra en stoffbegränsning och underlätta begrepps-
inläring genom att öka det experimentella inslaget och anknytningen till arbetslivet och att förbättra anknytningen av undervisningen i gymnasieskolan till grundskolan.

Ett nytt supplement i matematik för N- och T-linjerna fastställdes år 1974. Ett alternativt supplement i biologi för N-linjen fastställdes år 1976. I fysik och kemi används reviderade supplement på försök fr. o. m. läsåret 1976/77.

Inom SÖ har således bedrivits ett arbete för att successivt förbättra

*Om rekryteringen
till utbildning i
naturvetenskapliga
ämnen*

situationen och detta arbete fortsätter. Bl. a. har SÖ helt nyligen inkommit till regeringen med förslag om försöksverksamhet med varianter på N-linjen. Förslag har utarbetats till varianter i årskurserna 2 och 3 med inriktning mot datateknik, miljövårdsteknik och kommunikation (information). Eleverna föreslås få välja ett av de variantämnena i utbyte mot icke naturvetenskapliga ämnen under några veckotimmar. Förslaget bereds f. n. inom regeringskansliet.

Viss försöksverksamhet har förekommit med samordning av N- och T-linjerna. Vid Högbergsskolan i Ludvika har samordning prövats i årskurs I sedan läsåret 1970/71. Enligt en utvärdering 1974 ansåg eleverna att det uppskjutna valet gav dem bättre möjligheter till ett säkrare val. Denna synpunkt har också framförts vid utvärderingen av särskild samordnad gymnasieskola (SSG) med samordnad undervisning för N- och T-linjerna i årskurs I.

Utvärderingen av SSG visar att en majoritet, 84 % av N-eleverna i årskurs I, hade en positiv inställning till teknologi. En effekt av SSG har varit att fler flickor valt T-linjen efter att ha gått i en NT-klass och prövat på teknologi och skolpraktik i årskurs I. Man har därvid jämfört med samma flickors preliminära val till gymnasieskolan.

Försöksverksamhet med två års samordning av N- och T-linjerna pågår sedan läsåret 1974/75 även vid Norra Reals gymnasium i Stockholm.

Till regeringen har inkommit ett förslag från SÖ att få pröva en sammanhållen NT-linje i Västerås. Förslaget bereds f. n. inom regeringskansliet.

En justering av betygsnivån från 3,0 till 3,3 i matematik, fysik, kemi och biologi på N- och T-linjerna och i biologi på N-linjen genomfördes fr. o. m. läsåret 1975/76.

Ett informationsmaterial om naturvetenskaplig och teknisk utbildning och arbetsmarknad utarbetades i samverkan mellan SÖ och UHÄ och tillställdes bl. a. syo-funktionärerna i grundskolan och gymnasieskolan läsåret 1975/76. Information om den naturvetenskapliga-tekniska sektorn kommer att förstärkas i det ordinarie syo-materialet.

N-linjen har under flera år utmärkts av markant fler linjebytare än övriga linjer. Den minskning av antalet linjebytare från N-linjen som kunde iaktas läsåret 1975/76 är sannolikt ett resultat av de vidtagna åtgärderna.

Till slut något om det s. k. naturvetenskapliga basåret som ges vid Uppsala universitet läsåret 1976/77. Målgruppen för utbildningen i fråga är de som inte har några tidigare kunskaper i naturvetenskapliga ämnen men som har allmän behörighet till högskolestudier, t. ex. de som är 25 år och som har varit yrkesverksamma i 4 år. Under denna förutsättning bör effekten på rekryteringen till naturvetenskapliga studier i gymnasieskolan inte bli märkbar. Bli det naturvetenskapliga basåret permanent inom högskolan finns dock sannolikt en risk att ungdomarna anser det förmånligt att först gå en tvåårig linje i gymnasieskolan och därefter det naturvetenskapliga basåret. Detta kan då tänkas drabba rekryteringen

Torsdagen den,
5 maj 1977

*Om rekryteringen
till utbildning i
naturvetenskapliga
ämnen*

till N-linjen i första hand.

Det får anses mer naturligt att den gymnasiala utbildningen i ämnen som krävs för tillträde till högskoleutbildningar ges inom gymnasieskolan eller den kommunala vuxenutbildningen. Arbeta pågår inom SÖ och UHÄ för att underlätta för olika kategorier av studerande att skaffa sig den särskilda behörigheten i naturvetenskapliga ämnen och matematik.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Mogård för det fylliga och innehållsrika svaret på min interpellation.

Jag noterar med tillfredsställelse att man inom både regeringen och skolöverstyrelsen tillmäter frågor om den naturvetenskapliga utbildningen stor betydelse och att man följer utvecklingen uppmärksam. Frågan gäller ytterst inte bara rekryteringen till naturvetenskapliga och tekniska linjer i gymnasieskolan och utbildningen av naturvetare och tekniker på högskolenivå – och därmed också rekryteringen till forskarutbildning – utan också en någorlunda bred och inte alltför ylig orientering i naturvetenskap och teknik bland alla ungdomar. Problemet har emellertid på senare år koncentrerats till frågan om rekrytering inom gymnasieskolan, och det är också utifrån den utgångspunkten som jag har ställt mina frågor. Men lösningen av det problemet måste sökas inom en vidare ram än gymnasieskolans egen.

I det försök som har gjorts för att främja rekryteringen till dessa utbildningar kan man skönja tre skilda strategier. Den enklaste har bestått i att man har sökt manipulera vissa styrmekanismer inom skolsystemet. Ett exempel på detta är den höjning av betygsnivån i matematik, fysik, kemi och biologi som har genomförts. Detta är enligt min mening en mindre lyckad metod, även om den kanske någon gång kan vara nödvändig. Det är alltid vanskligt att gripa in med sådana manipulationer. Man kan aldrig i förväg veta vilka konsekvenser de kan få.

Det finns emellertid andra viktiga styrmekanismer som borde ha förändrats för länge sedan. Jag syftar på bestämmelserna om antagning av studerande till högskolestudier. Eller rättare sagt: De bestämmelserna borde aldrig ha kommit till. Att betyg i ämnen med ett mycket lågt timtal tillmäts lika stor vikt som ämnen med många timmar leder ofelbart till att eleven satsar relativt sett mera och ofta oproportionerligt mycket på dessa små ämnen. Ett exempel: betyget i ämnet psykologi med en veckotimme har vägt lika tungt som betyget i matematik, som har 15 veckotimmar, vid intagning till teknisk högskola. Genom de nya behörighets- och antagningsbestämmelserna kommer den här olyckliga styrmekanismen att förlora en del av sin betydelse, och det är välkommet. Det kommer självfallet att reducera lockelsen till de betygstaktiska beräkningar som snedvrider studierna.

Den andra strategin består i att man söker göra organisatoriska förändringar inom skolsystemet, t. ex. samordna naturvetenskaplig och teknisk linje eller införa varianter.

Det finns också uppenbarligen tankar på att lösa problemen – inte minst den tidvis besvärande flykten från naturvetenskaplig linje – genom att ge de naturvetenskapliga ämnena en ännu starkare ställning på timplanen. Det är enligt min mening en utifrån både skolpolitiska och kulturpolitiska synpunkter betänklig väg. Jag tror dessutom att det är en ineffektiv metod. Om många skyggar för den naturvetenskapliga linjen av respekt eller fruktan för den linjens kärnämnen, blir inte tvekan mindre ifall man ökar det blocket. Om många väljer samhällsvetenskaplig linje därför att de är intresserade av historia och samhällskunskap, lockas de inte till den naturvetenskapliga linjen eller den tekniska linjen genom att timantalet i dessa ämnen minskas på dessa linjer.

Ett ovanligt misslyckat försök att bereda vägen för sådan lösning har nyligen gjorts. En gymnasieinspektör och en skolkonsulent har tagit sig före att låta ett antal elever på den naturvetenskapliga linjen svara på vissa frågor. Sedan har de gjort en statistisk sammanställning av svaren. Undersökningen är dilettantmässigt gjord och dessutom omöjlig att tolka. Slutsatsen blir därför helt godtycklig. Saken blir inte bättre av att undersökningen presenterats starkt vinklad och uppenbart tendentiöst.

Detta kan emellertid lämnas därhän i det här sammanhanget. Det intressanta är att konstatera själva inriktningen. Man har frågat de elever som redan går på den naturvetenskapliga linjen och inte dem som skulle kunna tänkas gå där men som valt andra linjer. Det hade ju varit intressantare att få de senares synpunkter. Man har vidare inriktat sig på frågor om vilka ämnen som eleverna tycker är viktigast och intressantast och vilka ämnen de skulle vilja läsa mer eller mindre av. Det hade emellertid varit angelägnare att skolöverstyrelsens ämnesföreträdare i första hand intresserat sig för hur undervisningen i dessa ämnen upplevs av eleverna, hur den kan utvecklas och förbättras, bli intressantare och meningsfullare. Man konstaterar att de flesta eleverna räknar de naturvetenskapliga ämnena till de viktigaste – något annat var ju heller inte att vänta. Men man ställer inte den väsentliga frågan varför inte fler elever än vad som nu är fallet tycker att de ämnena tillhör de roligaste eller intressantaste. Det skulle vara den verkligt fruktbara frågeställningen.

Det har också gjorts en undersökning om hemarbetets omfattning, som det kan vara skäl att beröra. Den visar att hemarbetet faktiskt inte är särskilt betungande. En elev i årskurs 3 har tydligen inte tillnärmelsevis så lång effektiv arbetstid som en heltidsarbetande inom det vanliga arbetslivet. Teorin om den enorma arbetsbördan tycks vara en myt. Den viktigaste slutsats som borde dras av denna undersökning är att man bör sluta med dessa försök att misstänkliggöra andra skolämnen. Man främjar inte heller de naturvetenskapliga studierna genom att öka timantalet på andra ämnens bekostnad. Det skulle dessutom leda till att den för varje medborgare – och inte minst för naturvetare och tekniker – nödvändiga orienteringen i samhällskunskap, historia, litteratur och andra humanistiska ämnen äventyrades. Det är inte tekniska fackidioter

Torsdagen den
5 maj 1977

*Om rekryteringen
till utbildning i
naturvetenskapliga
ämnena*

vi behöver i detta teknikberoende samhälle. Vi behöver människor med bred orientering och ett historiskt perspektiv på utvecklingen. Eller för att citera en amerikansk framtidsforskare: "Att kunna förstå och förklara hur man kommit in i dagens situation är en förutsättning för att trovärdigt kunna arbeta med framtiden."

Jag har redan antytt vilken strategi som enligt min mening är den riktigaste, nämligen den att vidareutveckla metodik och pedagogik. Jag har med tillfredsställelse noterat statsrådet Mogårds redogörelse för det utvecklingsarbete som försiggår inom grundskolan, både i form av forskning och utvecklingsprojekt och genom den pågående läroplansöversynen. Ett ökat intresse för naturvetenskapliga studier inom gymnasieskolan måste rimligtvis grundläggas redan inom grundskolan. Det är också viktigt att elever efter nio år i grundskolan nått en hygglig färdighetsnivå, t. ex. i matematik – i annat fall blir gymnasiekurserna alltför svåra och tunga. Av de diagnostiska prov i matematik som förekommer i årskurs I i gymnasieskolan kan man notera att det tycks vara mindre väl beställt med färdighetsnivån efter grundskolan. Om det var något jag saknade i interpellationssvaret, så var det en redogörelse på just denna punkt.

Jag har här tecknat tre olika vägar, tre strategier, när det gäller att främja de naturvetenskapliga studierna, och jag har förordat dem som innebär att man medvetet och energiskt satsar på utveckling av själva undervisningsprocessen, på förnyelse av metodik och pedagogik så att man gör undervisningen intressant. Jag tror mig av interpellationssvaret kunna dra den slutsatsen, att statsrådet Mogård delar denna uppfattning. Det vore emellertid värdefullt att få den saken bekräftad och gärna ytterligare markerad.

Jag vill till sist något beröra frågan om det s. k. naturvetenskapliga basåret. Eftersom den frågan inte ligger inom skolministerns ansvarsområde har jag nöjt mig med att peka på risken för att denna innovation, om den permanentades, skulle kunna få en olyckligt styrande effekt inom gymnasieskolan. Jag är glad att höra att fru Mogård delar den uppfattningen. Man kan lätt föreställa sig hur smart beräknande elever, som vill in på t. ex. medicinsk utbildning, väljer tvåårig social linje och på detta det naturvetenskapliga basåret, som ju förutom behörighet i de naturvetenskapliga ämnena ger en tredjedels fil. kand.-examen.

En annan aspekt gäller det egenartade, och för vanlig rättskänsla stötande, förhållandet att en kurs i vissa av gymnasieskolans ämnena ger 40 poäng i en akademisk examen om den arrangeras inom universiteten. Personligen vill jag uppfatta denna anordning som ett olycksfall i arbetet. Om det till äventyrs är så, att ett av motiven bakom detta försök varit att lösa sysselsättningsproblem inom universiteten, torde man kunna finna andra och bättre lösningar.

Jag har vidare noterat att man inom skolöverstyrelsen planerar fortbildning av klasslärare och ämneslärare i matematik och naturvetenskapliga ämnena inom grundskolan, och det tycker jag är utomordentligt bra. Det skulle emellertid behövas ämnesmässig fortbildning även av gym-

nasielärare. Det har sagts mig att det på vissa gymnasieskolor finns modern experimentell utrustning som inte kan utnyttjas, då en del lärare saknar erforderlig fortbildning. Det skulle vara utmärkt om tomma platser vid t. ex. universitetens fysikinstitutioner kunde utnyttjas till lärarfortbildning. Det skulle otvivelaktigt vara ett värdefullt led i strävan att främja den naturvetenskapliga utbildningen inom skolan.

Herr BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Den omständigheten att vi i dag tycks ha mindre ont om tid än vi annars brukar ha i kammaren plus det förhållandet att det på åhörarläktaren finns en hel del ungdomar som man kanske kan hoppas någonting av för framtiden gör att jag velat gå in i denna diskussion. Jag gör det så mycket mer som fru Sundberg och jag i en gemensam motion och jag själv i en annan har tangerat precis det område som herr Richardsons interpellation avser.

Det är uppenbart att tillståndet på detta område inte är särskilt bra, och det har inte heller utvecklats i någon särskilt gynnsam riktning under 1970-talet. Statsrådet Mogård har visserligen tagit fram en del siffror som i någon mån inger förhoppningar, men på det hela taget står man och stampar på samma ställe i fråga om N-linjen i den mån utvecklingen inte går bakåt. Av den utmärkta redogörelse vi har fått verkar det som om den tekniska linjen vinner på N-linjens bekostnad och som om det totala antalet gymnasieelever på båda linjerna tillsammans är ungefär konstant.

Om man vill försöka finna vägar till en förbättring, vänder man sig kanske inte minst till den begåvningsreserv som finns hos flickorna. Här föreligger något motstridiga uppgifter: Statsrådet Mogård säger att flickorna har ökat på naturvetenskapliga linjen, men en annan uppgift som jag fick tidigare i år säger att om man slår ihop N- och T-sektorn så har flickorna minskat från 16 till 14,8 %. Det är väl alldeles uppenbart att speciellt flickorna skulle kunna värvas för en naturvetenskaplig utbildning, en utbildning som jag tror att det här landet är i hög grad i behov av, när nu stora delar av den svenska industrin upplever vad man skulle kunna beteckna som en Facitkris och när samtidigt energipolitiken kräver stora ansträngningar för att utveckla nya energikällor och minska behovet av energi. Allt detta kräver naturvetenskap och teknik i botten.

Jag vill gärna anknyta till vad herr Richardson sade om att det här är inte bara en gymnasiefråga. Det är en fråga om att på ett tidigt stadium i skolan fånga upp unga människors intresse för teknik framför allt, men naturligtvis också för naturvetenskap. I dag innehåller grundskolans låg- och mellanstadium inga eller mycket få tekniska och naturvetenskapliga moment, och undervisningen är utpräglad abstrakt och verbal. Läroplanen rekommenderar visserligen ett laborativt arbetssätt, men på grund av att lärarna i stor utsträckning saknar sådan utbildning stannar rekommendationen på papperet.

Torsdagen den
5 maj 1977

*Om rekryteringen
till utbildning i
naturvetenskapliga
ämnena*

Såvitt jag förstår måste man ta tag i det här. Herr Richardson nämnde just klasslärarutbildningen. Det skulle säkert vara önskvärt att öka antalet av dem som antas till klasslärarutbildning från naturvetenskaplig linje i gymnasiet och att i all klasslärarutbildning införa ett betydande teoretiskt naturvetenskapligt ämnesinnehåll.

Det finns ett område som ligger mig nära och som jag i detta sammanhang vill anknyta till, och det är intagningen till de medicinska fakulteterna. Den intagningen kommer nu i samband med högskoleformen att mycket väsentligt förändras.

Herr Richardson nämnde att "smarta" elever kunde gå på tvåårig social linje och därefter ta ett naturvetenskapligt basår. Ja, många elever får den rekommendationen av skolans syo-konsulenter. Eleverna behöver alltså inte själva vara så smarta, utan det räcker med att yrkesvägledarna i skolan har uppfattat att det kan vara mycket praktiskt för en elev, som inte är säker på att få femmor i alla ämnen, att flytta ner till den tvååriga sociala linjen, där konkurrensen är mindre och där vederbörande kan tänkas få höga betyg, och sedan komplettera upp sig ett år efteråt. Om betyg från ett treårigt gymnasium är likställt med betyg från ett tvåårigt och om betyg från naturvetenskaplig linje skall vara likställt med betyg från tvåårig social linje, kan man naturligtvis inte vänta sig något annat än en flykt från den svårare linjen till den lätta.

Jag skulle gärna vilja anbefalla regeringen, när den nu – som statsrådet Mogård sade – anser situationen oroväckande, att omedelbart i höst följa utvecklingen och styreffekterna av de nya bestämmelserna för intagningen till medicinsk fakultet. Till sist vill jag säga att jag själv under mina skolår nog var en utpräglad humanistiskt intresserad person, men jag är väldigt glad nu att jag inte förföll till att följa minsta motståndets lag och bara göra det som man tyckte var roligt. Då krävde intagningsbestämmelserna till medicinska studier att man hade gått på reallinjen. Man tvingades skärpa sig litet, och det har jag haft nytta av senare i livet.

Fru statsrådet MOGÅRD:

Herr talman! Som framgår av mitt svar uppmärksammas det här problemet på många olika håll. Också internationellt fäster man stort avseende vid en trend som har varit och kanske fortfarande är gemensam över hela den industrialiserade världen. Bl. a. diskuterades problemen vid ett av Europarådet organiserat seminarium i Kiel i oktober förra året.

Åtgärder måste – som herr Richardson och jag och herr Biörck i Värmdö är eniga om – vidtas på många olika håll och på många olika nivåer. Inte minst måste, tycker jag, på nytt insikten om behovet av goda naturvetenskapliga och tekniska kunskaper omfattas av alla i vårt samhälle, alltifrån de små barnen – och jag undrar om det inte är där vi skulle börja.

Jag delar herr Richardsons mening att metodisk utveckling är en viktig åtgärd. Jag vill dock hävda att sådan metodisk utveckling redan pågår

– den kan säkert utökas och utvecklas – och att det faktiskt nämndes i mitt svar.

Jag delar också herr Biörcks uppfattning om vikten av att få ökad rekrytering av flickor till naturvetenskaplig och teknisk utbildning.

Det lär väl knappast leda till någonting om vi står här och dividerar om vem som har rätt i sina siffror. Jag tror att det är jag.

Avslutningsvis vill jag framhålla att det som jag tycker – och herr Richardson tyckte det tydligen också – fylliga och innehållsrika svar som jag gett här i dag självfallet inte är slutpunkten i det arbete som pågår för att bättra det som brister i det här avseendet.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Mogård för de ytterligare synpunkterna. Och jag konstaterar att vi i det stora hela är fullt ense.

För undvikande av varje missförstånd vill jag dock tillägga att jag självfallet inte är motståndare till organisatoriska förändringar av skolan även om jag inte såg detta som den första och mest omedelbara åtgärden i just det här sammanhanget.

Jag tror att den rätta vägen i det fallet bör vara att inom parlamentariska utredningar ta upp problemen i ett vidare sammanhang, såsom t. ex. nu sker inom 1976 års gymnasieskolutredning.

Om jag skulle vilja peka på en enda punkt så skulle det vara möjligheten att införa en variant av den naturvetenskapliga linjen av den typ som fanns i det gamla realgymnasiet, nämligen en biologisk gren. Jag tror att den skulle väcka särskilt intresse inte minst bland flickorna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om ökad offentlig insyn i administrativa åtgärder mot terrorism

Herr statsrådet ULLSTEN erhöll ordet för att besvara herr *Måbrinks* (vpk) den 15 april anmälda fråga, 1976/77:383, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr *Måbrink* har med anledning av den s. k. terroristaffären frågat statsministern om verkställande av administrativa åtgärder mot enskilda, utan möjlighet till offentlig insyn, är förenligt med rättssäkerhetens principer. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Sedan gammalt råder i princip fri insyn i statlig och kommunal verksamhet. Denna princip är en betydelsefull garanti för rättssäkerheten.

Vissa allmänna och enskilda intressen har emellertid sådan tyngd att de i vissa fall måste ta över offentlighetsprincipen. I tryckfrihetsförordningen finns en uttömmande uppräkningslista av de intressen som kan medföra undantag från denna princip. Ett viktigt skydd för offentlighets-

Torsdagen den
5 maj 1977

*Om ökad offentlig
insyn i administra-
tiva åtgärder mot
terrorism*

principen ligger i att regler om sekretess i allt väsentligt får göras bara av riksdagen i en särskild lag, den s. k. sekretesslagen.

Den bestämmelse i sekretesslagen som är tillämplig i det här aktuella fallet är 10 §. Den paragrafen avser handlingar som rör bl. a. polismyndighets och åklagares verksamhet till förekommande eller beivrande av brott.

I de aktuella ärendena pågår brottsutredning fortfarande. Ett offentliggörande av alla sekretessbelagda handlingar skulle allvarligt kunna skada utredningen.

Beslut i sådana ärenden som nu har varit aktuella fattas av regeringen efter framställning från rikspolisstyrelsen. Handläggningen av ärendena sker inte utan insyn. Rikspolisstyrelsen har parlamentarisk sammansättning. Handläggningen av regeringsärenden granskas av konstitutionsutskottet. Dessutom redovisar regeringen årligen till riksdagen hur terroristbestämmelserna har tillämpats.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

I Europa finns ett antal terroristiska grupper verksamma: Baader-Meinhof, Ustasja och japanska Röda armén. För dessa grupper är terrorn huvudinstrumentet. De politiska motiven i deras verksamhet spelar ringa eller ingen roll i jämförelse med de rent kriminella aktiviteterna. Därför skiljer sig dessa grupper från alla i egentlig mening politiska rörelser. Terrorgruppernas verksamhet måste självfallet bekämpas. Men detta får inte leda till andra för rättsstatlig praxis farliga eller betänkliga konsekvenser.

I den nu aktuella terroristaffären finns många oroväckande inslag. Dels kan klart konstateras att terroristlagens suddiga paragrafer slår vilt omkring och uppenbarligen drabbar oskyldiga människor, dels kan man konstatera att terroristlagen inte är ett effektivt vapen mot terrorism. Jag bortser då från de två västtyskar mot vilka dokumenterade bevis fanns genom deras aktiva verksamhet i Västtyskland. Men på vilket sätt har man dokumenterat att de fyra utvisade verkligen var terrorister? Var finns bevisen på att de tillhörde någon terrorgrupp? Det är ju det som enligt de preciseringar till det bättre som gjorts av terroristlagen skall vara kriteriet, men som man tydligen i denna affär helt har struntat i.

Säpo och statsrådet Ullsten kan påstå vad som helst, eftersom det inte finns någon möjlighet att pröva beskyllningarna i vanlig demokratisk ordning. Materialet är hemligstämplat. Det är Säpos påståenden som är bevismaterialet. De utvisade och deras advokater har inte givits tillfälle att bemöta anklagelserna.

Låt mig som ett exempel ta den utvisade engelsmannen. Bevismaterialet mot honom var tydligen så uselt att han i England inte har blivit föremål för åtgärder. Men tänk om han nu ändå skulle vara en terrorist! I så fall har lagen mot terrorister gynnat terrorismen. Och om han inte

är någon terrorist har terroristlagen visat sin oerhörda farlighet för en rättsstat.

Våra invandrares rädsla är mycket befogad, och vad än herr Ullsten försäkrar kan det inte lugna våra invandrare.

Jag har tyvärr ingen förhoppning om att få bort terroristlagen, men jag vill här sluta med att ställa två frågor till herr Ullsten. Den förra regeringen preciserade vilka terrorgrupper som skulle bevakas, och jag har en känsla av att man nu har breddat omfånget på dessa grupper. Därför vill jag som sagt ställa två frågor:

1. Vill statsrådet Ullsten precisera vilka grupper som skall betraktas som terrorister?

2. Är statsrådet Ullsten beredd att ta initiativ till att terroristlagen omarbetas så, att de regler som gäller för svenska medborgare rättsmässigt också skall gälla för utländska, exempelvis politiska flyktingar?

Herr statsrådet ULLSTEN:

Herr talman! Herr Måbrink har frågat om insynsmöjligheterna i samband med verkställande av åtgärder mot enskilda människor, och denna diskussion måste då rimligtvis begränsas till den sidan av saken. Men jag vill ändå svara på de frågor som herr Måbrink nu har framställt.

Det är inte så, herr Måbrink, att den nya regeringen har breddat begreppet och på något sätt gjort terroristbestämmelserna i utlämningslagen tillämpliga på andra personer och grupper än vad som tidigare gällde.

Vad den andra frågan beträffar, alltså den om en omarbetning av terroristlagen, har jag sagt åtskilliga gånger att jag tycker att det är riktigt med en debatt om alla lagars vara eller inte vara och tillämpning, och den debatten bör givetvis föras även i det här fallet. Eftersom denna diskussion främst gäller insynsmöjligheterna vill jag klart tillbakavisa herr Måbrinks påstående. De som i detta fall har blivit misstänkta för att ha deltagit i terroristhandlingar har alla möjligheter att försvara sig via ombud, som kan ta del av de uppgifter som regeringen har tillgång till. Den begränsning av offentliggörandet av handlingar, som vi tvingas till, har dessutom att göra med dels att man inte vill skada utredningen, dels – och inte minst – att man vill undvika att skada personer som direkt eller indirekt berörs av den pågående utredningen.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det är den s. k. terroristlagen som det handlar om i detta fall, herr Ullsten. Det är den som jag har berört både i min fråga och i mitt senaste anförande. Det gäller också rättssäkerheten för invandrarna och de politiska flyktingarna. Den har man inte tagit hänsyn till i det här fallet. Man har hemligstämplat materialet och sagt att sekretessen är nödvändig med tanke på utredningen osv. Men är det inte dags att släppa efter på sekretessen nu? Vad är de fem utvisade anklagade för? Man bör väl ändå kunna lägga fram konkreta bevis, eller skall man fortsätta att hävda att man hittat fingeravtryck osv.? Vad är det för be-

Torsdagen den
5 maj 1977

*Om ökad offentlig
insyn i administra-
tiva åtgärder mot
terrorism*

visföring rättsmässigt sett? Det kan väl ändå inte hålla, herr Ullsten.

Sedan sade herr Ullsten att man inte alls har vidgat begreppet terrorism. Men jag befarar att man i själva verket har gjort detta, herr Ullsten. Om man ser på den konvention som nu finns i en proposition och som snart skall behandlas i den här riksdagen, europeiska konventionen för bekämpande av terrorism, finner man ju att det rör sig om oerhört diffusa begrepp och skrivelser. Det talas inte konkret om vissa terroristgrupper. Man kan få den uppfattningen att de som bekämpar schahens terrorregim kan betraktas som terrorister enligt den konventionen. Jag vill än en gång fråga: Kan så vara fallet, herr Ullsten? Kan exempelvis en fredlig ockupation av den iranska ambassaden i Stockholm i fortsättningen betraktas som terrorism och behandlas därefter?

Herr statsrådet ULLSTEN:

Herr talman! Herr Måbrink gjorde själv en distinktion mellan politiska grupper och terrorgrupper, och den distinktionen gör också jag och lagen. Ingen människa kan behandlas enligt utlänningslagens utvisningsparagrafer, därför att han eller hon tillhör den ena eller den andra politiska rörelsen.

Sedan vill jag, herr talman, säga att det är just för att invandrare och politiska flyktingar skall kunna känna trygghet i Sverige som vi har anledning att visa den hårdhet mot terrorgrupper och terrorister som vi gör. Den lag som vi tillämpat i detta fall har ingen som helst aktualitet för invandrare som kommer till Sverige i syfte att bosätta sig här.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Om invandrarna i detta land skall kunna känna trygghet i fortsättningen, tror jag att det är nödvändigt att man omarbetar och preciserar terroristlagen, så att sådana här beskylldningar för terrorism eller för samröre med terrorister eller terrorgrupper får prövas i en vanlig domstol, precis som om det gällde svenskar. Först då tror jag att invandrarna kan känna trygghet, för det är just hemlighetsmakeriet i den här affären som har skrämmt invandrarna.

Jag kommer inte ifrån att konventionen är oerhört farligt och luddigt skriven, herr Ullsten. Man klassar faktiskt i denna konvention som terrorism praktiskt taget allt användande av vapen. Det finns ändå befrielse- och grupper i bl. a. vissa brutala latinamerikanska diktaturer som inte har någon annan möjlighet än att med vapen försvara sig.

Herr statsrådet ULLSTEN:

Herr talman! Om herr Måbrink lever i den föreställningen att terrorism i utlänningslagens mening kan jämföras med användandet av vapen skulle jag faktiskt vilja rekommendera herr Måbrink att studera denna lag innan vi fortsätter diskussionen, som f. ö. just nu inte gäller lagens vara eller inte vara utan dess tillämpning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1976/77:150 bilaga 2 punkten 6 till skatteutskottet
i övrigt till finansutskottet

Nr 125

Torsdagen den
5 maj 1977

*Meddelande om
frågor*

§ 11 Föredrogs och hänvisades
Motioner
1976/77:1622 och 1623 till skatteutskottet
1976/77:1624–1636 till arbetsmarknadsutskottet
1976/77:1637 till arbetsmarknadsutskottet
1976/77:1638 och 1639 till trafikutskottet

§ 12 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 4 maj

1976/77:424 av herr *Jonasson* (c) till herr industriministern om åtgärder för fortsatt drift vid spånplattfabrik i Värmland:

Norra Ny Industri AB i Värmland har enligt uppgift inställt sina betaltningar. Om fabriken måste slå igen kommer närmare hundratalet anställda att förlora sina arbeten.

Mot denna bakgrund vill jag fråga herr industriministern:

Vad tänker regeringen göra för att säkra fortsatt drift vid Norra Ny Industri AB:s spånplattfabrik?

den 5 maj

1976/77:425 av herr *Andersson* i Lycksele (s) till herr arbetsmarknadsministern om genomförande av åtgärdsprogram för Vindelälvsområdet:

Riksdagen uttalade i december 1976 att snara åtgärder för förverkligande av det s. k. Vindelälvsprogrammet borde vidtagas. Arbetsmarknadsministern omtalade i början av mars 1977 att en arbetsgrupp skulle tillsättas för att samordna insatserna i Vindelälvsområdet.

Mot denna bakgrund vill jag till herr arbetsmarknadsministern ställa följande frågor:

1. När kommer den aviserade arbetsgruppen för Vindelälvsområdet att tillsättas?

2. Är arbetsmarknadsministern beredd att redovisa några konkreta åtgärder som inom den närmaste tiden kan komma till utförande för att förverkliga Vindelälvsprogrammet?

Torsdagen den
5 maj 1977

*Meddelande om
frågor*

1976/77:426 av fru *Lantz* (vpk) till fru statsrådet Mogård om en betygsfri skola:

Statssekreteraren Anders Arfwedson i utbildningsdepartementet deklarerade för någon tid sedan följande:

”Först skall vi nu ha en bred remiss under väl tilltagen tid. --- Så mycket kan jag ändå våga säga, som att elevorganisationernas krav på en helt betygsfri skola saknar aktualitet.”

Med anledning av detta uttalande vill jag fråga fru statsrådet Mogård:

Har regeringen redan innan betygsutredningen remissbehandlats tagit ställning mot en betygsfri skola?

1976/77:427 av fru *Andersson* i Hultsfred (m) till herr kommunikationsministern om en bro vid Bjursund i Kalmar län:

Alltsedan 1930-talet har det funnits ett lokalt behov av och lokala önskemål om att genom brobyggnad få till stånd en fast förbindelse vid Bjursund, väg 870, i Loftahammar, Kalmar län, som ersättning för nuvarande färjförbindelse. Under senare år har såväl behovet av fast förbindelse som önskemålen härom vuxit sig starkare. Likaså kan värdet av ett genomförande av ifrågavarande projekt i pengar och tid för lokalbefolkningen numera väl dokumenteras.

Avser kommunikationsministern vidta sådana åtgärder att en brobyggnad vid Bjursund, Loftahammar, Kalmar län, kan förverkligas inom över-skådlig tid?

1976/77:428 av herr *Svartberg* (s) till herr försvarsministern om åtgärder för att försvåra åtkomsten av rökhandgranater:

På valborgsmässoafton utlöstes en militär rökhandgranat i en fullsatt spårvagn i Göteborg, varvid 19 personer skadades och fick föras till sjukhus. Vid ett liknande attentat på ett hotell i Växjö skadades också flera personer.

De militära rökhandgranater det här är fråga om utvecklar en utomordentligt giftig och direkt livshotande gas. Det kan därför ifrågasättas om de över huvud taget bör användas. Skall de användas bör man under alla förhållanden skärpa kontrollen över hur de förvaras.

Avser försvarsministern att vidta några åtgärder för att förbjuda, eventuellt försvåra, åtkomsten av militära rökhandgranater av anförd typ?

1976/77:429 av herr *Lidgard* (m) till herr justitieministern om vidareutbildning av åklagare:

Den kvalificerade skattebrottsligheten synes vara mycket svår att komma till rätta med. Den misstänkte i sådana mål är ofta själv väl förtrogen med ekonomiska frågor eller har möjligheter att anlita den juridiska och ekonomiska expertis han önskar.

Åklagaren – däremot – tilldelas skattemål oavsett om han utöver sina juridiska kunskaper besitter den omfattande och ingående kännedom på de övriga områden som aktualiseras i dessa mål.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

Är justitieministern villig föranstalta om sådan vidareutbildning av åklagare att de med större säkerhet och trygghet kan fullgöra sina uppgifter även i skattemål?

1976/77:430 av herr *Söderqvist* (vpk) till herr statsrådet *Johansson* om användningen av statliga medel för vissa broschyrer m. m.:

I debatten i kärnkraftsfrågan utges en hel mängd informationsmaterial, speciellt av dem som är förespråkare för kärnkraft i Sverige. Det har sedan debatten kom i gång på allvar för ett par år sedan kommit ut ett stort antal påkostade broschyrer och andra trycksaker som predikar kärnkraftens välsignelser.

Nu senast har centrala driftledningen, kraftbolagen och industrin gemensamt gått ut till skolor och studieförbund med en propagandakampanj i miljonklassen.

Det märkliga i allt detta är den roll som statliga Vattenfall och de kommunala kraftbolagen spelar. När har riksdagen beslutat att statliga medel skall användas för kärnkraftspropaganda? Utan riksdagens sanktion använder statens vattenfallsverk miljoner av våra elavgifter och/eller skattepengar för att propagera för mera kärnkraft.

Jag vill därför fråga herr statsrådet *Johansson*:

Är det rätt att statliga pengar får användas till propaganda i en fråga där det råder stora åsiktsskillnader bland svenska folket och där något definitivt beslut ännu inte fattats av riksdagen?

1976/77:431 av herr *Pettersson* i Lund (s) till herr statsministern om tidsfristen för besvarande av frågor till statsråd:

Enligt riksdagsordningen bör fråga till statsråd besvaras inom en vecka efter det att frågan inlämnats till kammarkansliet. Såvitt jag har kunnat konstatera var detta också en huvudregel som den socialdemokratiska regeringen följde.

När det gäller den borgerliga regeringen synes det vara så, att det är undantag snarare än regel att den i riksdagsordningen föreskrivna svarstiden hålls av statsråden. Gjorda undersökningar styrker ett sådant konstaterande. Detta vittnar enligt min mening om en bristande respekt för riksdagen och riksdagsordningen som inte rimligen kan accepteras.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till herr statsministern:

Vilka åtgärder avser ni att vidta för att säkerställa att riksdagsordningens regler om svarstiden för fråga i fortsättningen bättre följs av regeringens ledamöter?

Nr 125

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 13.21.

Torsdagen den
5 maj 1977

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert